

NAAR NOG MINDER KANSSPELVERSLAVING

1. Inleiding

Vanouds maken mensen gebruik van genotmiddelen, bijvoorbeeld alcohol. Ook kansspelen kunnen tot de genotmiddelen worden gerekend. De overgrote meerderheid van de mensen gebruikt deze genotmiddelen op een verantwoorde manier. Het gebruik brengt plezier en ontspanning met zich mee en het zorgt op die manier voor een stukje extra levensvreugde.

Een (relatief) kleine groep mensen echter gaat verkeerd met deze producten om. Door overmatig gebruik komen zij in fysieke en financiële problemen. Dat gaat niet alleen ten koste van henzelf, maar ook van hun omgeving.

Een totaalverbod op genotmiddelen, zo heeft de geschiedenis keer op keer geleerd, heeft nooit het beoogde effect gehad. Een pregnant voorbeeld is de drooglegging begin 20^e eeuw in de VS. Moderne samenlevingen kiezen derhalve voor een gereguleerd en gecontroleerd toestaan van deze genotmiddelen en accepteren daarmee dat een (relatief) kleine groep mensen in de problemen komt. Door het uitvoeren van preventie- en hulpprogramma's wordt getracht deze groep zo klein mogelijk te houden. Een reductie tot nul is daarbij niet realistisch. Doel is wel het probleemgebruik binnen maatschappelijk aanvaarde grenzen te houden.

2. Relatieve omvang van de kansspelproblematiek

Volgens de meest recente gegevens bestaat het probleemgebruik van genotmiddelen in Nederland uit de volgende aantallen (bron: LADIS: Kerncijfers verslavingszorg 2004):

Alcohol:	1.175.000
Opiaten:	ca 32.000
Cocaïne:	nb
Cannabis:	nb
Kansspelen:	70.000

Van deze probleemgebruikers was/is een aantal in behandeling bij de (ambulante) verslavingszorg. Deze gebruikers kunnen onderverdeeld worden in nieuwe gebruikers (personen die nog niet eerder in behandeling zijn geweest) en "recidivisten". In onderstaande tabel worden enkele kerngetallen voor 2003 en 2004 gegeven (bron: LADIS Kerncijfers verslavingszorg 2004 en 2003)

	aantal personen in 2003	aantal personen in 2004	aantal reeds bestaande gebruikers in 2004	aantal nieuwe gebruikers in 2003	aantal nieuwe gebruikers in 2004	procentuele toe- en afname nieuwe gebruikers in 2004 t.o.v. 2003	index aantal gebruikers (1994=100)
alcohol	26.874	29.158	22.358	6.844	6.800	- 0,6 %	147
opiaten	15.195	13.929	13.438	726	491	- 32 %	99
cocaïne	9.216	9.999	8.322	1.984	1.677	- 15 %	405
cannabis	4.485	5.456	3.598	1.690	1.858	+ 10 %	280
kansspelen	2.820	3.056	2.277	869	779	- 10 %	50

Uit bovenstaande blijkt dat het aantal probleemspelers relatief gering is.

3. Het kansspelverslavingsbeleid in Nederland

- a. Het kansspelverslavingsbeleid betreft de kansspelen waar tussen inzet en uitkering een korte tijd zit (short odd). Het gaat dan voornamelijk om kansspelautomaten. In Nederland zijn de eerste speelautomaten waaronder kansspelautomaten in de jaren dertig van de 20^e eeuw geïntroduceerd. Begin jaren zeventig heeft een aantal ondernemers zich verenigd in de VAN, later VAN Speelautomaten Branche-organisatie. Na veel lokale afspraken in de jaren ervoor is in 1986 de gelduitkerende speelautomaat gelegaliseerd. De VAN heeft in die tijd toenadering gezocht tot GGZ Nederland, branchevereniging voor psychiatrie en verslavingszorg. Vanaf dat moment hebben deze twee branche-organisaties de problematiek van de kansspelverslaving samen aangepakt.
- b. In het totale probleemgebruik in Nederland neemt het problematisch spelen zoals beschreven in paragraaf twee dus een relatief bescheiden plaats in. In tegenstelling tot het meeste andere probleemgebruik neemt de kansspelproblematiek ook nog eens substantieel af (vanaf 1994 gehalveerd). Die halvering komt praktisch overeen met het jongste onderzoek naar de omvang van de kansspelverslaving in Nederland, het CVO onderzoek "Verslingerd aan meer dan en spel" dat in opdracht van het ministerie van Justitie is uitgevoerd (2005). Uit dit onderzoek blijkt het aantal probleemspelers 40.000 te bedragen, een afname van 30.000 ten opzichte van het laatst bekende cijfer van 70.000.

Ook in internationaal perspectief scoort Nederland volgens het CVO – onderzoek goed:

% probleemspelers

Zweden:	tussen 0,2 en 0,6 % van de bevolking
Noorwegen:	tussen 0,2 en 0,6 % van de bevolking
Canada:	1,8 % van de bevolking
VS:	1,9 % van de bevolking
Nederland:	0,24 % van de bevolking

De conclusie is derhalve gerechtvaardigd dat het Nederlandse preventie- en hulpverleningsbeleid t.a.v. kansspelen, zowel in absolute zin als in vergelijking met het beleid ten aanzien van alcohol, opiaten, cocaïne en cannabis, succesvol is.

4. Stilstaan of verder gaan

Kan Nederland, gezien bovenstaande, op zijn lauweren gaan rusten? Is met 0,24 % van de bevolking de “maatschappelijk aanvaardbare grens” bereikt?

GGZ Nederland en de VAN zijn van mening dat men nooit stil mag gaan zitten. Zij voelen zich mede-verantwoordelijk voor het zoveel als mogelijk voorkómen van probleemspelen, samen met de landelijke en lokale overheid, collega-aanbieders van kansspelen en overige hulpverlenende instanties. Het oog moet altijd gericht zijn op een nóg verdere terugdringing van de problematiek, wetende dat een verslavingscijfer van nul nooit haalbaar is. De tendens van het verslavingscijfer dient echter dalend te zijn, mag in ieder geval niet – structureel - stijgend zijn.

Hoewel blijktens LADIS vanaf 1994 inderdaad sprake is van een fors dalende tendens, wat nog eens bevestigd wordt door de daling van 70.000 naar 40.000 probleemspelers volgens het eerder genoemde CVO-onderzoek naar kansspelverslaving in Nederland, blijkt uit een binnenkort te verschijnen (ander) onderzoek naar speelgedrag in amusementscentra een stagnatie in de daling van het aantal probleemspelers te zijn opgetreden. Uit het eerder genoemde CVO-onderzoek blijkt bovendien dat er 76.000 zogenaamde risicospelers zijn en de speelfrequentie het meest indicatief is voor problemen; veel spelen en op veel plaatsen spelen zijn belangrijke kenmerken van risico- en probleemspelers. Dat is een mogelijke verklaring voor de lichte “overbedeling” van de horeca boven de amusementscentra en Holland Casino’s waar het de herkomst van probleemspelers betreft. De horeca is immers in de regel dichterbij dan een amusementscentrum of een Holland Casino.

Dit alles is voor GGZ Nederland en de VAN reden om hun reeds succesvol gebleken preventiebeleid met nog meer kracht voort te zetten, in samenwerking met Koninklijk Horeca Nederland en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

5. Huidige preventiebeleid

Sinds geruime tijd werken GGZ Nederland en de VAN samen om de riskante aspecten van het aanbod van kansspelen te verkleinen. Voorbeelden hiervan zijn de deskundigheidsbevordering en preventie in de amusementcentra en de actie ‘Speel bewust in de horeca’ met bijbehorende website www.speelbewustindehoreca.nl. Inzet van beide organisaties was en is om middels de samenwerking aanbieders en zorginstellingen in staat te stellen om middels vroegtijdige interventies risicospelers vroegtijdig op te sporen en te verwijzen. De inspanningen van beide branches hebben zeker een bijdrage geleverd aan de sterke afname van het aantal probleemspelers, zoals ook blijkt uit het CVO-onderzoek.

De VAN en GGZ Nederland constateren dat gezamenlijk veel werk is verzet op het gebied van deskundigheidsbevordering, voorlichting en preventie. Echter met name op het gebied van de samenwerking op lokaal terrein, het uitdragen van de inspanningen en het verfijnen daarvan kunnen nog verschillende stappen gezet worden. Daarom onderstaande “Actieplannen kansspelen” voor respectievelijk Amusementscentra en de exploitatie van kansspelautomaten in de horeca.

6. Betrokken partners

De in de actieplannen genoemde inspanningen worden ondersteund en mede-uitgevoerd door de VNG, de inspanningen gericht op de horeca tevens door Koninklijk Horeca Nederland. Andere partners die een bijdrage zouden kunnen leveren aan het oplossen van problemen worden daarbij zoveel mogelijk betrokken. Hierbij wordt ondermeer gedacht aan de ministeries van Justitie en VWS en de AGOG, alsook aan andere bij kansspelproblematiek betrokken partijen zoals Holland Casino en de wetenschap. Tevens wordt bredere deelname van de VAN aan bestaande overlegvormen over kansspelproblematiek nagestreefd.

ACTIEPLAN: NAAR NOG MINDER KANSSPELVERSLAVING IN DE AMUSEMENTSCENTRA

1. Doelstellingen Actieplan:

- a. Verder terugdringen van risicovolle deelname aan kansspelen/spelen op kansspelautomaten.
- b. Bevorderen van samenwerking op regionaal/lokaal niveau tussen de aanbieders van kansspelen en de aanbieders van zorg en hun relevante partners
- c. Bevorderen dat de onder b. genoemde samenwerking ondersteund wordt door nationaal opererende organisaties en de overheid

2. Concrete resultaten Actieplan:

- a. Het aantal probleemspelers in de amusementscentra is in 2009 afgenomen met 3 %
- b. Het aantal aanmeldingen vanuit amusementscentra bij leden van GGZ Nederland voor kansspelproblematiek neemt in de periode 2005 – 2009 toe met tenminste 10%.
- c. Partijen spannen zich ervoor in dat in 2009 75% van de gemeenten in Nederland een werkend protocol samenwerking aanbieders – zorg heeft
- d. Een Nationaal Kansspel KennisCentrum is opgericht.

3 Actiepunten:

- a. Samenwerking GGZ Nederland en de VAN

Zowel voor de VAN als voor GGZ Nederland is het van groot belang dat er een goed contact ontstaat tussen de bedrijfsleiders en beheerders van amusementscentra enerzijds en de medewerkers van de regionale instelling voor verslavingszorg anderzijds. Mogelijkheden voor preventie, voorlichting, consultatie en doorverwijzing worden hierdoor verbeterd.

1. Samenwerkingsprotocol

Praktijkevaluaties laten reeds zien dat er nog veel verbeterd kan worden in de contacten tussen lokale kansspel- en zorgaanbieders. Middels het opstellen van een samenwerkingsprotocol tussen beide partijen zal aandacht worden besteed aan wederzijdse bekendheid, consultatie en verwijzing. Er zullen bijvoorbeeld afspraken worden gemaakt over het aantal te voeren gesprekken met probleemspelers in amusementscentra en het aantal doorverwijzingen naar de lokale verslavingszorg. In dit samenwerkingsprotocol kan tevens aandacht besteed worden aan bijvoorbeeld de rol van de AGOG of andere aanbieders op het terrein van zorg.

2. Opleidingen

Bedrijfsleiders en beheerders van amusementscentra dienen te beschikken over voldoende kennis van speelautomaten en de daaraan verbonden risico's van kansspelverslaving. Middels een erkend bewijsstuk van GGZ Nederland dienen zij aan te tonen dat zij een cursus inzake kansspelproblematiek goed hebben afgelegd. Momenteel nemen de bewijsstukhouders die vanaf 2000 hun bewijsstuk verkregen deel aan een vervolgcursus.

Voorafgaand aan dit "Wettelijk Bewijsstuk" hebben de VAN en GGZ Nederland al op vrijwillige wijze invulling gegeven aan hun beider wens om de deskundigheid van alle medewerkers van amusementscentra te verbeteren en op peil te houden. In de kwaliteitscriteria van de VAN (VAN- en KEMA-criteria) is bepaald dat alle centermedewerkers dienen te beschikken over een diploma inzake deskundigheidsbevordering van kansspelproblematiek en basisgespreksvaardigheid en deskundigheidsbevordering inzake conflicthantering en cliëntgericht handelen.

Om de deskundigheid inzake kansspelproblematiek van bedrijfsleiders/ beheerders en centermedewerkers te blijven garanderen en te actualiseren zal er een optimalisatie plaatsvinden van de opleidingseisen gesteld middels het "Wettelijk Bewijsstuk" en de kwaliteitscriteria van de VAN. Op deze wijze wordt bevorderd dat alle centermedewerkers nog beter in staat zijn om mogelijke probleemspelers op de juiste wijze te benaderen.

3. Voorlichting-preventiemateriaal

Amusementscentra die lid zijn van de VAN beschikken over foldermateriaal. In samenwerking met GGZ Nederland is foldermateriaal ontwikkeld met het thema 'Speel gerust, Speel bewust'. Middels de folders worden tips gegeven om spelen leuk te houden, kan men een zelftest doen en wordt hulp geboden om spelen weer onder controle te krijgen. Om toegang tot de geboden hulp te vereenvoudigen is er ook een website beschikbaar.

Het bestaande voorlichtings- en preventiemateriaal zal indien nodig ge-updated worden. Tevens zullen VAN-leden verplicht worden om op hun internetsites een duidelijke verwijzing te plaatsen naar hulpverleningsinstanties en naar de site www.gokwijzer.nl.

b. Samenwerking GGZ Nederland, de VAN en de VNG

Naast een intensivering van de samenwerking tussen kansspel- en zorgaanbieders op lokaal niveau dient de samenwerking tussen deze partijen en de gemeenten verbeterd te worden:

1. Voorlichting Wettelijk Bewijsstuk

Het 'Wettelijk Bewijsstuk' behoort tot de vergunningvoorwaarden voor een amusementscentrum. Uit de aanmeldingen voor de cursussen die leiden tot het 'Wettelijk Bewijsstuk' blijkt dat nog steeds niet alle gemeenten hiervan op de hoogte zijn. In samenwerking met de VNG zal er bij gemeenten meer

bekendheid worden gegeven aan de wettelijke verplichting van het ‘Wettelijk Bewijsstuk’.

2. Informeren kwaliteitsvoering in amusementscentra

Tevens zullen de door de VAN extra gestelde eisen aan de medewerkers van amusementscentra inzake opleidingen en dus kennis van kansspelproblematiek onder de aandacht gebracht worden.

3. Informatie over en controle op vergunningvoorwaarden

In samenwerking met de VNG zal informatie gegeven worden over de vergunningsvoorwaarden van amusementscentra en de controle daarop.

c. Nationaal Kansspel Kenniscentrum

GGZ Nederland en de VAN constateren beide dat de kennis over kansspelen en kansspelproblematiek in Nederland niet georganiseerd beschikbaar is. Het ontbreekt zowel aan uitgevoerd onderzoek als aan een centraal orgaan waar kennis over kansspelen gebundeld en verspreid wordt. Op landelijk overheidsniveau is behoefte aan meer expertise, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ook op lokaal niveau kan beduidend meer gedaan worden aan kansspelverslavingsbeleid. Een nationaal kansspelinstituut zou op zijn plaats zijn. Hierin kan alle kennis op het gebied van beleid, onderzoek en hulpverlening gebundeld worden. De VAN zal door een substantiële mede-financiering van dit instituut een fonds creëren.

4. Evaluatie:

a. Tussentijds

GGZ Nederland, de VNG en de VAN zullen regelmatig overleg plegen over de voortgang en tussentijdse metingen van behaalde resultaten, waar nodig samen met andere betrokken partijen. Aan de hand hiervan zal steeds bezien worden wat de volgende stap zal zijn.

b. Eindevaluatie

In 2009 zal dit actieplan geëvalueerd worden. Om, aan de hand van de concrete resultaten, te kunnen meten of de doelstellingen zijn behaald, is een verlenging van de reeds lopende onderzoeken naar kansspelproblematiek noodzakelijk. GGZ Nederland en de VAN zullen, in samenwerking met belanghebbenden, opdrachtgever zijn van onderzoeken met ijkmomenten in 2007 en 2009. Er zullen eenvoudige toetsen worden ontwikkeld en gebruikt, dan wel eenvoudige reeds bestaande toetsen benut, om aan de hand van de overeengekomen concrete resultaten, te kunnen meten of de doelstellingen zijn behaald. Het onderzoek naar kansspelproblematiek zal zich ondermeer richten op het aantal aanmeldingen vanuit de amusementscentra voor

kansspelproblematiek en het aantal probleemspelers in de amusementscentra. Daarnaast zal onderzocht worden hoeveel gemeenten een samenwerkingsprotocol hebben.

5. **Communicatie**

Partijen onderstrepen het belang van communicatie, intern in de eigen organisatie, onderling tussen de partijen en richting externen. Zij zullen op een actieve wijze communiceren en wel zodanig dat zij de eigen organisatie en de andere partijen genoegzaam informeren. Externe communicatie zal zoveel mogelijk gezamenlijk worden voorbereid en afgestemd.

6. **Financiën:**

De kosten die verbonden zijn aan het uitvoeren van dit actieplan en de verdeling daarvan zullen in een aparte begroting worden opgenomen.

ACTIEPLAN: NAAR NOG MINDER KANSSPELVERSLAVING IN DE HORECA

1. Doelstellingen Actieplan:

- a. Verder terugdringen van risicovolle deelname aan kansspelen/spelen op kansspelautomaten.
- b. Uitdragen van reeds gedane inspanningen op het gebied van preventie en
- c. Het verfijnen en intensiveren van vervolgacties op dit gebied.

2. Concrete resultaten Actieplan:

- a. Het aantal probleemspelers in de horeca is in 2009 afgenomen met 3%.
- b. Het aantal aanmeldingen vanuit de horeca bij leden van GGZ Nederland voor kansspelproblematiek neemt in de periode 2005 – 2009 toe met tenminste 10%.
- c. Van alle horecaondernemers in Nederland heeft 30 % via de link van Koninklijk Horeca Nederland de website www.speelbewustindehoreca.nl bezocht. In 2006 organiseert Koninklijk Horeca Nederland vijf themabijeenkomsten en weet 75 % van de horecaondernemers die het aangaat, dat er een risicovolle kant aan kansspelautomaten zit.
- d. Vanaf 2006 wordt elk jaar in tenminste 50% van de relaties tussen de relatiebeheerders van de exploitanten en de horecaondernemers tenminste één maal informatie uitgewisseld over het onderwerp probleemspelers.
- e. Een Nationaal Kansspel KennisCentrum is opgericht.

3 Actiepunten:

- a. Samenwerking GGZ Nederland, de VAN en Koninklijk Horeca Nederland
 1. Een goede informatie-uitwisseling tussen de branche-organisaties onderling, hun leden en in het bijzonder de leden van Koninklijk Horeca Nederland is van groot belang. Op basis van gelijkwaardigheid zullen zij de acties m.b.t. de horeca uitvoeren. De bedrijfsleiders en beheerders in de horeca die reeds in het bezit zijn van het certificaat Sociale Hygiëne, zullen via diverse media actuele kennis van zaken over kansspelproblematiek overgedragen krijgen.
 2. Als vervolg op de campagne Speel Bewust in de Horeca zal de gelijknamige website interactief worden gemaakt. Deze zal bovendien niet alleen een deel met informatie specifiek voor spelers omvatten, zoals nu het geval is, maar er zullen ook delen worden toegevoegd voor respectievelijk horecaondernemers en de exploitanten in de horeca en hun medewerkers. Op de websites van GGZ, Koninklijk Horeca Nederland en de VAN zal een doorverwijzing naar de campagnesite worden gemaakt. De interactiviteit bestaat in ieder geval uit de mogelijkheid een zelftest te maken en per e-mail vragen te stellen die binnen korte tijd beantwoord worden door een deskundige.

3. Alle kansspelautomaten in de horeca zullen van de fabriek af standaard in het spelersinformatiesysteem worden voorzien van een doorverwijzing naar www.speelbewustindehoreca.nl
4. De partijen dragen hun kennis zowel onderling als onder hun leden actiever over en dragen deze ook uit. Zij zetten zich in om de kennis van de horecaondernemer en zijn personeel op het gebied van kansspelen en preventie van risicovolle deelname aan kansspelen op peil te houden en te vergroten.

Binnen Koninklijk Horeca Nederland zullen daar bestaande en nieuwe nog te ontwikkelen activiteiten voor ingezet gaan worden.

- a. Risicovolle deelname aan kansspelen zal nadrukkelijk in themabijeenkomsten onder de aandacht worden gebracht en op een interactieve manier behandeld worden.
 - b. Er zal een handzaam gespreksmodel ontwikkeld worden en op verschillende wijzen zal de verantwoordelijkheid van de horecaondernemer, waaronder het weren van minderjarigen op kansspelautomaten, onder de aandacht worden gebracht.
 - c. Er zal bovendien een systematiek inzake het herkennen van risicovol speelgedrag worden vervaardigd en deze zal nadrukkelijk gecommuniceerd worden onder de leden.
 - d. Ook zullen in het reeds bestaande Way Out-project, een voorlichtingsproject over risico's over ondermeer geweld en drugs, bestemd voor adolescenten, de risico's en de spelregels voor kansspelen worden opgenomen.
5. Het onder 4b. genoemde gespreksmodel zal ook deel uitmaken van de kennis van de exploitanten en in het bijzonder van de relatiebeheerders die een vraagbaakfunctie gaan vervullen: Zij zijn op de hoogte van de inhoud van dit actieplan, brengen het onderwerp minimaal één keer per jaar ter sprake bij hun klanten en zijn in staat bij vragen over preventie van risicovolle deelname aan kansspelen op een juiste manier door te verwijzen.

b. Nationaal Kansspel Kenniscentrum

GGZ Nederland en de VAN constateren beide dat de kennis over kansspelen en kansspelproblematiek in Nederland niet georganiseerd beschikbaar is. Het ontbreekt zowel aan uitgevoerd onderzoek als aan een centraal orgaan waar kennis over kansspelen gebundeld en verspreid wordt. Op landelijk overheidsniveau is behoefte aan meer expertise, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ook op lokaal niveau kan beduidend meer gedaan worden aan kansspelverslavingsbeleid. Een nationaal kansspelinstituut zou op zijn plaats zijn. Hierin kan alle kennis op het gebied van beleid, onderzoek en hulpverlening gebundeld worden. De VAN zal door een substantiële mede-financiering van dit instituut een fonds creëren.

4. Evaluatie:

a. Tussentijds

GGZ Nederland, Koninklijk Horeca Nederland en de VAN zullen regelmatig overleg plegen over de voortgang en tussentijdse metingen van behaalde resultaten, waar nodig samen met andere betrokken partijen. Aan de hand hiervan zal steeds bezien worden wat de volgende stap zal zijn.

b. Eindevaluatie

In 2009 zal dit actieplan geëvalueerd worden. Om, aan de hand van de concrete resultaten, te kunnen meten of de doelstellingen zijn behaald, is een verlenging van de reeds lopende onderzoeken naar kansspelproblematiek noodzakelijk. GGZ Nederland en de VAN zullen, in samenwerking met Koninklijk Horeca Nederland en andere belanghebbenden, opdrachtgever zijn van onderzoeken met ijkmomenten in 2007 en 2009. Er zullen eenvoudige toetsen worden ontwikkeld en gebruikt, dan wel eenvoudige reeds bestaande toetsen benut, om aan de hand van de overeengekomen concrete resultaten, te kunnen meten of de doelstellingen zijn behaald. Het onderzoek naar kansspelproblematiek zal zich ondermeer richten op het aantal aanmeldingen vanuit de horeca voor kansspelproblematiek en het aantal probleemspelers in de horeca.

5. Communicatie

Partijen onderstrepen het belang van communicatie, intern in de eigen organisatie, onderling tussen de partijen en richting externen. Zij zullen op een actieve wijze communiceren en wel zodanig dat zij de eigen organisatie en de andere partijen genoegzaam informeren. Externe communicatie zal zoveel mogelijk gezamenlijk worden voorbereid en afgestemd.

6. Financiën:

De kosten die verbonden zijn aan het uitvoeren van dit actieplan en de verdeling daarvan zullen in een aparte begroting worden opgenomen.